Implicarea militarilor în mişcarea de rezistenţă armată. Cazul maiorului Nicolae Dabija (1948-1949)

Liviu Pleşa

Conştienţi de faptul că ofiţerii Armatei Române, patrioţi şi profund ataşaţi ţării, reprezentau un real pericol la adresa regimului, liderii P.C.R. au căutat încă de la început să-şi impună controlul asupra acestei instituţii vitale a statului[1]. Primele măsuri au vizat politizarea armatei, prin crearea Inspectoratului General al Armatei pentru Educaţie, Cultură şi Propagandă (E.C.P.), transformat apoi în Direcţia Superioară Politică a Armatei[2]. E.C.P.-iştii, proveniţi îndeosebi din diviziile „Tudor Vladimirescu" şi „Horea, Cloşca şi Crişan", create în U.R.S.S., au fost ataşaţi tuturor unităţilor militare, cu rolul de a întocmi liste cu ofiţerii ostili regimului şi partidului comunist, care urmau a fi imediat înlăturaţi. Erau vizaţi îndeosebi cei care luptaseră şi se remarcaseră prin eroism pe frontul de Răsărit, dar şi persoanele cunoscute ca având simpatii faţă de fostele partide democratice, cele având „origine nesănătoasă" sau cele cu atitudini anticomuniste.

Primele epurări de amploare în rândul ofiţerilor au avut loc în vara anului 1946, în lunile iulie-august[3], când regimul pregătea alegerile generale şi dorea eliminarea obstacolului reprezentat de o armată „reacţionară". Au fost deblocaţi un număr mare de militari, în principal cei decoraţi pentru faptele lor de arme pe frontul de Răsărit. Aşadar, după ce au luptat cu eroism şi s-au jertfit pentru ţară, mulţi dintre ei fiind răniţi în luptă, aceste cadre de elită au constatat că în loc să îi

---

[1] La Plenara C.C. al P.C.R. din 25-28 ianuarie 1946, consacrată pregătirii alegerilor generale, Dumitru Coliu, şeful Secţiei pentru Probleme Militare a C.C. al P.C.R., afirma: „Cadrele din armată de ofiţeri şi subofiţeri, prin educaţia lor, sunt elemente ostile regimului democratic, o parte din convingere, iar altă parte importantă fiind sub permanenta influenţă a cercurilor reacţionare sau din cauza legăturilor pe care le au". În opinia acestuia, măsura care trebuie luată era aceea „de a izola şi neutraliza în rândul cadrelor armatei elementelor reacţionare şi apoi de a da lovitura prin epuraţie" (Arhivele Naţionale Istorice Centrale, în continuare A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R. Cancelarie, dosar nr. 11/1946, f. 230-231).

[2] Încă de la început, la conducerea acestor instituţii au fost numiţi vechi ilegalişti, „tovarăşi de încredere", precum Dumitru T. Petrescu (1945-1948) şi Mihail Florescu (1949-1952). Pentru detalii privind biografiile acestora a se consulta Florica Dobre şi colab., *Membrii C.C. al P.C.R. Dicţionar. 1945-1989*, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 2004.

[3] Legea privind trecerea în cadrul disponibil a 40% dintre ofiţeri (5.404 din armata de uscat, 1.996 de la aviaţie şi 200 de la marină) a fost publicată în „Monitorul Oficial" din 16 iunie 1946. După apariţia legii, au fost întocmite liste cu ofiţerii ce urmau a fi deblocaţi, motiv pentru care, din onoare, 1.543 dintre aceştia şi-au depus cereri de demisie („România liberă", an III, nr. 595, 22 iulie 1946).

recompenseze noua putere îi declara indezirabili. Lipsiți de orice venit, ofițerii deblocați au fost nevoiți să presteze munci mult sub calificarea lor: simpli vânzători în magazine, muncitori etc.

Pe deasupra, la toate acestea se adăuga şi spectrul iminentei arestări. Foştii ofițeri urmăreau cu înfrigurare acțiunile din ce în ce mai brutale ale puterii comuniste, aşteptându-se în orice moment să fie încarcerați pentru vina de a fi luptat contra „marelui frate de la Răsărit". Teama de represalii a dus la emigrarea clandestină a numeroase cadre militare, cu precădere de rang superior.

Mulți ofițeri au luat însă decizia de a forma organizații de rezistență anticomunistă sau de a se alătura celor deja existente. Primele grupuri constituite din militari apar încă din anul 1945, fenomenul accentuându-se în anul următor, mai ales după debutul epurărilor pe scară largă. Grupurile constituite acum au fost însă rapid anihilate de organele de represiune, mai ales că suportul din partea populației era încă redus. În vara anului 1946 au avut loc numeroase arestări din rândul militarilor, acuzați de implicare în „Mişcarea Națională de Rezistență".

Arestările au continuat însă şi în anii următori, astfel încât numeroşi alți ofițeri au văzut ca unică soluție crearea unor organizații de luptă contra regimului. Alături de maiorul Dabija, cele mai semnificative exemple sunt cele ale col. Gheorghe Arsenescu, lt. Toma Arnăuțoiu, cpt. Diamandi Ionescu, lt. Leonida Bodiu, comandorului Petru Domăşneanu etc. Toți cei menționați anterior trec la constituirea unor grupuri de rezistență în anii 1948-1949, odată cu exacerbarea măsurilor represive inițiate de partidul comunist, care afectau categorii tot mai largi ale populației. Aceşti lideri militari doreau constituirea unor grupuri de luptă bine înarmate, capabile să ducă acțiuni armate de partizani în cazul izbucnirii unui conflict între U.R.S.S. şi puterile occidentale, pe care-l considerau a fi iminent.

Introducerea cotelor obligatorii a avut repercusiuni asupra tuturor categoriilor rurale. Tot acum, în fața țărănimii şi a întregii populații de la sate s-a ivit spectrul colectivizării, legiferată în martie 1949, dar anunțată încă din anii anteriori de către liderii partidului[4]. De altfel, numeroşi soldați care luptaseră pe frontul de Răsărit văzuseră cum arată un colhoz, iar propaganda antonesciană[5], apoi cea a P.N.Ț. le deschisese ochii asupra a ceea ce însemna în realitate

[4] Într-un articol apărut în toamna anului 1948, Gheorghiu-Dej preciza că răspunsul la problemele creşterii productivității în agricultură şi a „lichidării exploatării la țară" a fost găsit de P.M.R. „tot în experiența istorică a Partidului Comunist (bolşevic) al Uniunii Sovietice". În acest sens, secretarul general al partidului cita una dintre „genialele învățături" ale lui Stalin: „Soluția este trecerea de la gospodăriile țărăneşti mici şi fărâmițate la gospodării mari şi unite pe baza cultivării în comun a pământului" (Gheorghe Gheorghiu-Dej, *Exemplul măreț de construire a socialismului*, în *Articole şi cuvântări*, Editura Partidului Muncitoresc Român, Bucureşti, 1951, p. 183, articol apărut inițial în „Pentru pace trainică, pentru democrație populară!", nr. 19, 1 octombrie 1948).

[5] Oferim spre exemplificare un fragment dintr-un manifest antonescian împărțit soldaților în 1943, păstrat până în 1957 de Cornel Crai, din com. Poşaga de Jos, jud. Alba, persoană de sprijin a grupului lui Leon Şuşman: „mai bine să fim noi la Ruşi, oricât de departe, decât bolşevicii la noi în țară. Celor ce preamăresc comunismul şi binefacerile lui, spuneți-le ce ați văzut în Rusia: țărani fără pământ şi fără vite, înhămați ca boii la căruțe; lucrători şi orăşeni trăind în ruine, în cea

colectivizarea. Începând cu anul 1948 apar şi primele arestări din rândul ţărănimii, care erau ceva inedit în mediul rural, populaţia începând să simtă represiunea regimului.

Desfiinţarea Bisericii Greco-Catolice a avut un adevărat efect de bumerang asupra regimului, măsura fiind adânc resimţită de masele largi de credincioşi din întreaga Transilvanie, îndeosebi din zonele locuite preponderent de greco-catolici. Arestarea preoţilor greco-catolici şi anchetarea lor violentă pentru a-şi da acordul pentru aderarea la Biserica Ortodoxă Română au deschis ochii întregii populaţii, care a conştientizat că regimul nu avea nimic sfânt. În ultimele lor predicii, la îndemnul episcopului Ioan Suciu[6], mulţi preoţi greco-catolici le-au cerut enoriaşilor să-şi păstreze credinţa în Dumnezeu şi în Biserica Greco-Catolică şi să lupte pentru religia lor.

Născut la 17 aprilie 1907, în Galaţi, orfan de timpuriu de tată, Nicolae Dabija a decis să urmeze o carieră militară şi în 1926 a intrat voluntar în armată. La începutul războiului era căpitan la Regimentul 38 Infanterie, cu care a plecat pe front, unde a comandat Compania a 5-a. A luat parte la luptele din Peninsula Kerci, Caucaz, Kuban şi Pericop. A fost rănit de trei ori, după care nu a mai fost trimis pe front[7]. În toate aceste lupte a dat dovadă de un curaj şi eroism deosebit, fiind remarcat de superiorii săi. A fost citat de trei ori pe armată şi o dată pe naţiune şi a fost înaintat la gradul de maior în mod excepţional, înaintea promoţiei sale. Pentru faptele sale de arme, a primit mai multe decoraţii româneşti şi germane: Ordinul „Steaua României" clasa a V-a în grad de cavaler[8], „Crucea de Fier" clasa I şi clasa a II-a, „Crucea Germană de Aur". Pentru eroismul şi spiritul de jertfă de care a dat dovadă în luptele de la Ozereika (februarie 1943) a fost decorat cu Ordinul „Mihai Viteazul" clasa a III-a, cu spade[9].

---

mai neagră mizerie şi murdărie; bărbaţi şi femei şi copii supţi de muncă, de foame şi bătuciţi de dureri; biserici dărâmate; sate şi târguri fără cimitire. Peste tot numai urme de omoruri, distrugeri şi sărăcie lucie. Celor ce poartă grija Angliei şi Americii spuneţi-le că suntem şi vom rămâne hotărâţi în tabăra opusă comunismului. Cei ce ajută şi îndeamnă pe Bolşevici nu ne pot fi decât duşmani" (Elis Neagoe-Pleşa, *Portret de favorizator: ţăranul Crai Cornel din Poşaga de Jos*, în „Dosarele Istoriei", nr. 10, 2002).

[6] În octombrie 1948, înaltul prelat a împărţit mai multor preoţi greco-catolici o circulară în care îi îndemna pe credincioşi la reziste presiunilor şi să nu treacă la ortodoxie: „Luptaţi-vă lupta dreaptă a credinţei, până în temniţă şi lanţuri, ca milioanele de mucenici. Luptaţi cu Inima Neprihănită a Mariei, în speranţa neclătinată a biruinţei Bisericii". Pentru textul complet al circularei, a se consulta Arhiva Consiliului Naţional pentru Studierea Arhivelor Securităţii (în continuare A.C.N.S.A.S.), fond informativ, dosar nr. 3692, f. 63.

[7] Conform propriei sale declaraţii, nu a participat la campania din Vest deoarece „aveam aproape trei ani neîntrerupţi de stagiu pe front" (A.C.N.S.A.S., fond penal, dosar nr. 761, vol. 1, f. 43).

[8] Decoraţia a fost primită pentru „calmul şi curajul cu care a condus focul subunităţii sale în noaptea de 9/10 iulie 1942 în încercarea de debarcare a trupelor ruse pe plaja de la Ielltingen – Crimeea" (D.ec.E., dosar nr. 338, f. 15).

[9] *Raportul special pentru propunerea de decorare* întocmit de comandantul Diviziei 10 Infanterie, generalul Sava Caracaş, este edificator: „Căpitanul Dabija Nicolae a dovedit, pe timpul debarcării inamice din noaptea de 3/4 februarie 1943 şi următoarele 4 zile de luptă, un exemplu înălţător de vitejie, destoinicie şi devotament în luptă. În îndeplinirea misiunii de a apăra coasta mării cu compania sa în sectorul Iushnaia Ozereika, căpitanul Dabija, rezistând dârz 3 zile şi 4 nopţi, încercuit de un număr inamic mult superior ca număr şi care a atacat însoţit de numeroase care de luptă, a reuşit

Faptul că a luptat cu atâta vitejie pe frontul de Răsărit, ca şi patriotismul de care dădea dovadă, erau exact calităţile de care noul regim nu avea nevoie în armată, pe care o dorea subordonată total. Ştiind că va fi trecut în cadrul disponibil în primele valuri de epurări masive din cadrul armatei, maiorul Dabija şi-a depus demisia de onoare la 20 iulie 1946, preferând să plece el decât să fie înlăturat de comunişti. S-a stabilit la Arad, unde a fost împroprietărit cu 5 ha pământ, de care beneficia ca membru al Ordinului „Mihai Viteazul", teren pe care a început să-l lucreze. Lipsit de alte venituri, a fost nevoit să se angajeze ca muncitor ziler pe şantierul de construcţie al aeroportului din Arad, unde căra pământ cu căruţa.

La Arad, Dabija a intrat în contact cu mai mulţi ofiţeri deblocaţi, care urmăreau cu înfrigurare desfăşurarea evenimentelor din ţară, aşteptând să fie arestaţi în orice moment. În mai 1948 a primit vestea arestării fratelui său Mircea, şi el maior epurat, care a fost încarcerat la Jilava[10], motiv pentru care a plecat la Bucureşti, în încercarea de a obţine eliberarea acestuia. Toate acţiunile sale au fost sortite însă eşecului. Plecarea lui la Bucureşti a fost cauzată şi de o ceartă cu câţiva învăţători comunişti din Arad, când „a făcut afirmaţii ofensatoare actualului regim", motiv pentru care a fost chemat la Siguranţă, dar a refuzat să se prezinte[11].

---

să neutralizeze şi să reţină asupra punctului de sprijin ce comanda focul şi forţele inamice şi astfel să uşureze înaintarea rezervelor. În timpul atacului, căpitanul Dabija, după 4 zile de încercuire, ia comanda tuturor trupelor şi atacând concentric inamicul reuşeşte a-l nimici complet. Este de remarcat că acest înalt spirit de îndeplinire a misiunii până la capăt l-a împrumutat şi subalternilor, întrucât peste unul din punctele sale de sprijin inamicul a trecut, distrugându-l în întregime, fără ca un singur om să dea înapoi, iar cele două puncte de sprijin comandate de 2 subalterni au rezistat eroic, sub directul său impuls, timp de 4 zile, trecând apoi la atac cu un elan indescriptibil şi nimicind pe inamic până la unul. În acţiunea sa, căpitanul Dabija a transformat debarcarea celei mai bune brigăzi sovietice, dotată cu care de luptă americane, într-un eşec total, producându-i: peste 800 sovietici morţi, răniţi sau prizonieri; 31 care de luptă distruse; 1 şlep cu benzină distrus; 1 şlep cu autoturisme nimicit şi peste 40 de ambarcaţiuni intacte, de provenienţă engleză, capturate. Prin rezistenţa sa eroică şi reacţiunea violentă, căpitanul Dabija a asigurat menţinerea întregului front al Caucazului de Sud şi în special a Novorossiskului, care în cazul când importanta acţiune a inamicului ar fi reuşit, primejduia întregul plan de acţiune al Înaltului Comandament" (D.ec.E., dosar nr. 338, f. 16-17, document primit prin amabilitatea d-nei Florica Dobre, căreia îi mulţumim şi pe această cale).

[10] Conform declaraţiei sale, „în primăvara anului 1948, fratele meu, maior în rezervă Dabija Mircea a fost arestat şi, primind o scrisoare de la el din închisoarea Jilava, mi-a spus că este acuzat pe nedrept, fiind denunţat calomnios de către un camarad de al său" (A.C.N.S.A.S., fond penal, dosar nr. 141, vol. 22, f. 141). Mircea Dabija a fost condamnat de Tribunalul Militar Bucureşti, Secţia I, prin Sentinţa nr. 2.159 din 10 decembrie 1948, la 1 an închisoare corecţională pentru „omisiunea denunţării unui complot", iar în martie 1949 era închis la Penitenciarul Aiud (*Idem*, dosar nr. 761, vol. 2, f. 320).

[11] A.C.N.S.A.S., fond informativ, dosar nr. 5344, f. 47.

La Bucureşti, Dabija s-a întâlnit cu cumnatul său Mihai Angheluță şi au redactat împreună un prim manifest anticomunist, pe care l-au trimis la diferiți ofițeri deblocați şi funcționari comprimați, îndemnându-i la rezistență contra puterii comuniste[12].

Tot în această perioadă, maiorul Dabija a încercat să intre în contact cu Ambasada Statelor Unite pentru a obține ajutor din partea americanilor. În iunie 1948, a reuşit să ia legătura cu consulul Turciei la Bucureşti, căruia i-a predat o scrisoare către ambasadorului S.U.A. în România. În scrisoare, maiorul le cerea americanilor sprijin financiar şi armament[13]. Ambasadorul Turciei a refuzat însă să predea această scrisoare, motiv pentru care Dabija a luat legătura cu generalul Dumitru Petrescu[14], fost ataşat militar al României la Washington, fiind convins că acesta avea contacte cu americanii, care a acceptat să-l ajute.

Întors la Arad, Dabija a luat legătura[15] cu frații Traian şi Alexandru Macavei[16]. Traian Macavei, exagerând, l-a informat pe Dabija că situația din Munții Apuseni este explozivă, populația fiind în întregime împotriva regimului comunist, iar în zonă ar activa zeci de partizani. Maiorul a hotărât atunci să se retragă în munți şi să formeze un grup de rezistență în această zonă, cu care să treacă la luptă armată organizată contra noii puteri.

---

[12] Angheluță declara în anchetă: „Manifestul conținea o expunere critică a actualului regim, chemând la încadrarea în organizația subversivă a persoanelor nemulțumite de actualul regim" (*Idem*, dosar nr. 141, vol. 1, f. 259).

[13] La anchetă Dabija preciza că în această scrisoare „arătam că am înființat o organizație puternică ce are drept scop să treacă la exercitarea unor acțiuni de forță pentru răsturnarea actualului regim din țară şi solicitam sprijin şi ajutor american în fonduri băneşti, precum şi în material de luptă, necesare executării acestor acțiuni. Ceream totodată să mi se fixeze modalitățile prin care să intrăm în legătură cu o persoană calificată de la Misiunea Americană, indicându-mi-se locul, ziua şi ora respectivă" (*Idem*, dosar nr. 761, vol. 1, f. 64).

[14] Generalul Dumitru Petrescu a condus Divizia a IV-a pe ambele fronturi, apoi a ocupat funcția de subsecretar de stat pentru armata de uscat la Ministerul Războiului în guvernul Rădescu. La 31 octombrie 1948, împreună cu amiralul Dumitrescu Gheorghe, a fugit în Iugoslavia, de unde, alături de alți doi generali români, au trecut în Italia şi s-au predat autorităților britanice de la Gorizia. Aici au primit, cu ajutorul lui V.V. Tilea, viză de intrare în Anglia. În toamna anului 1949, generalul Petrescu a ajuns la Paris, unde Nicolae Rădescu l-a însărcinat cu misiunea de a regrupa toți militarii români ajunşi în Franța. În acest scop, a format Asociația Foştilor Combatanți, subordonată Comitetului Național Român. Se pare însă că a dezamăgit în funcția în care a fost numit, deoarece a organizat foarte puține lucruri, fiind acuzat şi de însuşirea unor fonduri. În martie 1955 a fost înlăturat de la conducere, după care a plecat la New York (A.C.N.S.A.S., fond SIE, dosar nr. 108, f. 14).

[15] Cei trei s-au întâlnit în casa maiorului Ioan Opreanu, rudă cu frații Macavei. Epurat de regimul comunist, maiorul era nevoit să lucreze ca muncitor într-o fabrică din Arad (A.C.N.S.A.S., fond informativ, dosar nr. 5344, f. 8).

[16] Proveniți dintr-o veche familie românească din Apuseni, nepoți ai fruntaşului P.N.Ț. Ştefan Cicio-Pop, cei patru frații Macavei (Viorel, Nicolae, Traian şi Alexandru) au fost crunt loviți de măsurile regimului comunist, toți fiind comprimați din serviciu. La aceasta se adăugă şi naționalizarea minei de aur care o moşteniseră de la tatăl lor. Urmăriți de autorități pentru contrabandă cu aur, la 7 iulie 1948, ei au rănit patru jandarmi care încercau să-i aresteze, apoi şi-au părăsit domiciliul (com. Bucium, jud. Alba). La 9 octombrie 1948, Alexandru Macavei, pentru a scăpa de arestare, a fost nevoit să ucidă doi plutonieri de jandarmi, motiv pentru a care a fost condamnat la muncă silnică pe viață în contumacie (A.C.N.S.A.S., fond penal, dosar nr. 761, vol. 2, f. 284-285).

Nicolae Dabija era însă conştient că o acţiune singulară nu avea nici o şansă de izbândă dacă nu era coordonată cu alte acţiuni similare la scară naţională. Maiorul vedea necesară crearea a numeroase grupuri de rezistenţă în toate zonele ţării, care la prima oportunitate să încerce răsturnarea regimului. Momentul cel mai prielnic îl considera a fi izbucnirea unui conflict între U.R.S.S. şi statele occidentale, când aceste grupuri urmau să ducă o luptă de partizani şi să slăbească regimul din interior.

În dorinţa de a obţine sprijin pentru noul său plan, Dabija a luat contact la Bucureşti cu mai mulţi ofiţeri deblocaţi. S-a întâlnit din nou cu generalul Dumitru Petrescu, care i-a promis tot ajutorul dacă grupul va fi pus în subordinea sa, ceea ce Dabija a acceptat, dar în scut timp acesta a emigrat clandestin în Occident. Totodată, Dabija a luat legătura cu maiorul Nicolae Niţescu, care şi el fusese decorat de mai multe ori pentru faptele de vitejie pe care le făcuse în luptele contra U.R.S.S., motiv pentru care a fost „răsplătit" de noua putere cu trecerea în cadrul disponibil. Niţescu i-a atras pe alţi doi ofiţeri epuraţi după 1945, lt.-col. Ioan Carra (care acum muncea ca şi casier într-un magazin) şi lt.-col. Titus Ceauşu, care au fost de acord să sprijine organizaţia.

În tomna anului 1948, Dabija a redactat un cod de informaţii, prin intermediul căruia maiorul Niţescu urma să-i furnizeze date de interes militar, politic, social şi economic de pe întreg teritoriul ţării. Numele judeţelor era prezentat codificat: Alba era Adela, Braşov – Bănică, Sibiu – Stan etc. Sistemul consta în înlocuirea unui propoziţii prestabilite cu un număr, la care se adăuga numele codat al judeţului respectiv (spre exemplu, dacă se transmitea „6 Adela" însemna că „S-au produs tulburări în rândul populaţiei civile de la sate din Alba", iar „24 Stan" în realitate însemna „S-au concentrat forţe poliţieneşti şi de jandarmi în zona Sibiu")[17].

După întoarcerea de la Bucureşti, maiorul Dabija s-a întâlnit cu cei doi fraţi Macavei şi împreună au plecat spre Munţii Apuseni. În judeţul Alba, Dabija a găsit mai multe organizaţii de rezistenţă deja formate, cele conduse de Alexandru Maxim, Ştefan Popa[18] şi Leon Şuşman, pe care va încerca să le unească. Dintre acestea, cea mai puternică şi mai extinsă era cea a lui Alexandru Maxim, formată îndeosebi din foşti membri P.N.Ţ.[19].

[17] *Idem*, dosar nr. 141, vol. 1, f. 30-31.

[18] Fost şef al Frăţiilor de Cruce din jud. Turda, Ştefan Popa (Nuţu) a reuşit să scape de arestările din mai 1948 de la Cluj, după care a fost însărcinat de Cornel Pop cu organizarea legionarilor din jud. Alba. Grupul său era format exclusiv din legionari şi se refugia deseori pe Muntele Capra. Avea strânse legături cu organizaţia lui Leon Şuşman, cele două grupuri folosind de multe ori aceleaşi gazde şi persoane de sprijin. Avea, de asemenea, relaţii cu fraţii Hanu şi cu grupul fraţilor Spaniol, toţi legionari cunoscuţi în zonă.

[19] Începând din iulie 1948, în urma instrucţiunilor primite de la Ionel Robu, fost secretar general al T.U.N.Ţ. Bucureşti, Alexandru Maxim, fratele liderului legionar Virgil Maxim, a creat o organizaţie anticomunistă în jud. Alba, atrăgând în principal membri P.N.Ţ. Au fost înfiinţate nuclee de rezistenţă în numeroase comune de pe Valea Gălzii şi Valea Mureşului (la Întregalde, Mogoş, Galda de Sus, Benic, Mesentea, Galda de Jos, Oiejdea, Mihalţ, Obreja, Sântimbru,

La 18 decembrie 1948, maiorul Dabija şi fraţii Traian şi Alexandru Macavei au ajuns în Întregalde, la locuinţa lui Silvestru Bolfea. Aici li s-au alăturat Sandu Maxim, Cornel Pascu şi Iosif Clamba. Alexandru Maxim a fost de acord ca întreaga sa organizaţie să se subordoneze maiorului Dabija, care avea pregătirea militară şi capacitatea de a o conduce.

Starea de spirit în zonă era agitată, locuitorii aşteptând doar un simplu semnal pentru a porni la acţiune. Cei mai nemulţumiţi erau ţăranii din satele de pe Valea Mureşului, aceasta şi pentru că ei erau deja afectaţi de cotele apăsătoare, la care se adăuga şi spectrul colectivizării iminente. Unii dintre ei fuseseră deja arestaţi şi condamnaţi pentru „sabotaj" sau „neînsămânţarea pământului"[20]. Spre deosebire de locuitorii de la câmpie, cei de la munte erau încă feriţi de aceste probleme, astfel încât şi înverşunarea lor contra regimului era mai redusă.

Ceea ce a surprins însă neplăcut Securitatea a fost numărul extrem de mare de ţărani săraci care au aderat la organizaţie, care erau net majoritari. Intrarea ţăranilor săraci în aceste grupuri de rezistenţă nu poate fi explicată prin faptul că ar fi avut de suferit de pe urma măsurilor economice luate de partidul comunist, deşi nici ei nu vedeau cu ochi buni sistemul cotelor şi colectivizarea. Considerăm că, în marea majoritate a cazurilor, adeziunea lor la organizaţiile de luptă armată contra regimului a fost cauzată de interzicerea Bisericii Greco-Catolice, peste 90% dintre aceste persoane fiind credincioşi greco-catolici.

Prima problemă de care s-a lovit maiorul a fost lipsa armamentului şi a fondurilor. Armament se putea procura de la locuitorii din zonă, însă numai contra unor sume de bani. Grupul era însă lipsit complet de fonduri, care erau imperios necesare şi pentru procurarea de alimente, îmbrăcăminte, bocanci etc., astfel încât a fost luată decizia atacării Percepţiei din Teiuş.

Atacul a fost efectuat în seara zilei de 22 decembrie 1948, şi la el au participat maiorul Dabija, fraţii Macavei, Sandu Maxim, Cornel Pascu şi Iosif Clamba. Au fost imobilizaţi casiera şi un funcţionar, dar perceptorul a opus o rezistenţă dârză, reuşind să scape, deşi a fost împuşcat în cap. Alexandru Macavei a golit însă foarte rapid casa de bani, iar grupul s-a retras cu suma de 306.000 lei. Ulterior, din aceşti bani au fost cumpărate arme, alimente, o maşină de scris şi una de multiplicat şi diverse alte materiale necesare.

După această lovitură, maiorul Dabija, fraţii Macavei, Cornel Pascu şi Iosif Clamba, cărora li s-a adăugat Ioan Scridon, au luat decizia de a se refugia pe Muntele Mare, în apropierea com. Bistra, jud. Alba. Ajunşi pe munte, ei eu intrat rapid în contact cu alţi rezistenţi izolaţi din zonă, urmăriţi de Securitate. Este vorba de Traian Ihuţ, Nicolae (Mişu) Salagea şi Avram Ihuţ, toţi din com. Bistra. Intrarea în grup a unor persoane din zonă le-a facilitat ulterior obţinerea cu uşurinţă a

---

Teiuş, Beldiu etc.). Printre liderii acestor nuclee îi amintim pe Cornel Pascu, preotul greco-catolic Nicolae Suciu, Petru Mărgineanu, Florian Picoş, Mihai Florinc etc.

[20] Spre exemplu, ţăranii Sebastian Lupea, din com. Obreja, condamnat la 14 zile arest, şi Iacob Albu, din com. Geoagiu de Sus, închis timp de 2 luni pentru „sabotaj" (A.C.N.S.A.S., fond penal, dosar nr. 65, vol. 3, f. 79).

alimentelor, ca şi atragerea de noi membri. Grupul astfel constituit a construit două cabane pe Muntele Mare, în locul numit Groşi, unde şi-a stabilit sediul.

Nicolae Dabija şi-a intitulat organizaţia „Frontul Apărării Naţionale – Corpul de Haiduci". Cu aceste nume el a semnat toate manifestele grupului, iar maiorul Niţescu a confecţionat şi o ştampilă cu această titulatură.

Conform declaraţiei maiorului Dabija, scopul principal al organizaţiei conduse de el era acela de a forma „o forţă armată pentru a lupta împotriva actualului regim din România şi pentru a-l răsturna cu ajutorul acestei forţe, în colaborare cu alte organizaţii înarmate din acea regiune şi din alte regiuni"[21]. Pentru îndeplinirea acestui deziderat, Nicolae Dabija şi fraţii Macavei au întocmit un plan de acţiune, care prevedea pentru început răspândirea de manifeste prin care populaţia era îndemnată la luptă. După crearea unei organizaţii mult mai numeroase şi mai puternice (de minim 100 de membri) şi în cadrul unui context intern favorabil, urma să se treacă la acţiuni efective de luptă: „atentate de cale ferată, pe cât se poate simultan, în defileurile Mureşului şi Someşului, iar ulterior, când numărul membrilor organizaţiei ar fi crescut, asemenea atentate de cale ferată urmau să fie executate şi în defileurile Oltului, Prahovei şi chiar în regiunea Vatra-Dornei, spre a se dezarticula comunicaţiile feroviare în toate aceste regiuni", preluarea controlului asupra primărilor, posturilor de jandarmi şi a birourilor de Securitate din zonă, răpirea şi chiar asasinarea liderilor comunişti locali. În cazul izbucnirii unui conflict internaţional, organizaţia urma să treacă la hărţuirea trupelor sovietice şi româneşti din zonă. Pentru transpunerea în practică a acestor obiective, Dabija spera în obţinerea unui ajutor din partea Occidentului, fără de care credea că întreaga acţiune avea puţine şanse de reuşită[22].

Organizaţia avea drept prim scop atragerea a cât mai multor membri, care urmau apoi să fie antrenaţi pentru a fi pregătiţi în momentul începerii luptei. Nicolae Dabija considera că debutul acestor acţiuni trebuia să aibă loc după luna martie, odată cu sosirea primăverii, când se puteau deplasa şi camufla mai uşor prin pădure.

Sosirea maiorului Dabija în judeţul Alba a avut un efect de catalizator asupra tuturor organizaţiilor şi grupurilor deja constituite. Prezenţa unei persoane cu o mare experienţă militară a atras toţi rezistenţii din regiune, care doreau fuziunea într-o singură organizaţia mare. Succesul atacului asupra Percepţiei din Teiuş a născut în rândul tuturor locuitorilor din zonă ideea că sosise momentul începerii luptei armate contra regimului comunist din ţară. Treptat, au plecat spre Muntele Mare multe dintre persoanele din regiune căutate de Securitate.

Fiind conştient de faptul că doar prin unirea tuturor forţelor anticomuniste putea fi constituită o organizaţie puternică, maiorul Dabija a decis să primească în grupul său orice persoană

[21] A.C.N.S.A.S., fond penal, dosar nr. 141, vol. 1, f. 35.

[22] *Ibidem*, f. 36.

care dorea să lupte împotriva regimului, indiferent de originea sa socială şi, mai ales, de convingerile politice[23].

În decursul lunii februarie 1949, printr-un sistem eficient de călăuze, au sosit astfel la Muntele Mare mai mulţi luptători: Titus Onea, Alexandra Pop, Augustin Raţiu, Gheorghe Opriţa, Ioan Cigmăianu[24], Victor Vandor, cărora li se adăuga Viorica Buţuţui.

Între timp, la Teiuş a avut loc un nou incident. În seara de 2 februarie 1949, Ştefan Popa a fost trădat de maiorul Emil Oniga[25] şi atacat prin surprindere de agenţii Securităţii. Şi-a păstrat însă sângele rece, a împuşcat trei subofiţeri şi a reuşit să scape. Deoarece Oniga ştia că printre gazdele şi persoanele de încredere ale lui Ştefan Popa se numărau soţii Maier şi Traian Mihălţan, din Teiuş, la sfârşitul lunii februarie 1949 aceştia s-au refugiat pe Muntele Mare, pentru a nu fi arestaţi. Alături de ei, au plecat: Traian Câmpeanu, Petre Deceanu, Iuliu Breazu, Lucian Mitrofan şi Simion Moldovan, toţi urmăriţi de Securitate pentru activitatea lor din trecut.

Maiorul Dabija intenţiona să reunească sub comanda sa toate grupurile din zonă şi să-i atragă pe toţi rezistenţii izolaţi. Era programată o întâlnire cu Ştefan Popa, care dorea şi el fuziunea, iar prin Ioan Scridon urma să se facă legătura cu grupul lui Leon Şuşman.

Pe lângă furnizarea de luptători pentru organizaţia din munţi, grupurile din comune au început o acţiune susţinută de strângere de armament şi muniţii de la populaţie, rămase în urma războiului. Totodată au fost strânse cantităţi mari de alimente, îndeosebi cereale, depozitate la diferite persoane de încredere.

Încă din primul moment după instalarea pe Muntele Mare, maiorul Dabija a impregnat grupului un puternic spirit de organizare militară, toţi membrii exersând în fiecare zi diferite metode de luptă (trageri cu arma, pregătirea unei ambuscade, poziţia de luptă, deplasarea în pădure etc.)[26].

---

[23] Dabija declara în anchetă: „Hotărâsem împreună cu Traian Macavei să întemeiez în regiunea Munţilor Apuseni o organizaţie mare înarmată, sub conducerea mea, ai cărei membrii trebuiau să fie recrutaţi de către Macavei Traian din rândurile elementelor duşmănoase faţă de actualul regim, ca: ofiţeri deblocaţi, funcţionari comprimaţi, chiaburi etc., indiferent de convingerea lor politică, putând fi manişti, legionari sau liberali” (*Idem*, dosar nr. 761, vol. 1, f. 49).

[24] În documentele Securităţii apare şi cu numele de Cigmănean sau Cigmean.

[25] Născut în anul 1901 în com. Micoşlaca, jud. Alba, Emil Oniga a activat ca preot militar, având gradul de maior. Se pare că avea simpatii faţă de Mişcarea Legionară. După instaurarea regimului comunist, a fost trecut în cadrul disponibil, ceea ce l-a făcut să adere la organizaţia de rezistenţă condusă de Cornel Pop, fiind membru în grupul condus de dr. Ioan Gărduş, şeful organizaţiei din jud. Turda. Membrii acestui grup, printre care şi Oniga, au fost arestaţi la 30-31 ianuarie 1949 la Cluj. Probabil că acum, dacă nu tot el a fost cel care a informat Securitatea şi de existenţa acestei organizaţii, Emil Oniga a fost de acord să-l trădeze pe Ştefan Popa pentru a scăpa de condamnare. Pentru întreagă anchetă a grupului Cornel Pop-Ioan Gărduş a se vedea A.C.N.S.A.S., fond penal, dosar nr. 339, vol. 1-4.

[26] Traian Macavei declara în anchetă: „În pădure, grupul nostru de 6 oameni, sub comanda lui Dabija, formasem grupa de comandă prin exerciţiile militare ce le făceam, pregăteam aceşti oameni pentru calitatea de viitori comandanţi de grupe. Totodată, pregăteam materialul de propagandă subversivă, manifeste concepute şi lucrate de Dabija, pregăteam de asemenea material de minare a terenului din jurul nostru” (*Idem*, dosar nr. 761, vol. 3, f. 10-12).

Maiorul a încercat să confecţioneze mai multe percutoare, ce urmau să fie amplasate în jurul locurilor de cantonare şi aveau rolul de a-i avertiza în cazul în care se apropia cineva. A fost trimisă o schiţă maiorului Nicolae Niţescu, care a încercat fabricarea lor în Bucureşti, dar ele au fost executate defectuos, astfel încât nu puteau fi asamblate.

Având experienţă în redactarea manifestelor, la începutul lunii februarie 1949, Dabija a întocmit o ciornă a unui nou manifest, intitulat *Proclamaţie*. Manifestul a fost multiplicat în 50 de exemplare la o maşină de scris. Cu ajutorul unui multiplicator, Dabija dorea confecţionarea a câteva mii de exemplare cu urmau să fie răspândite în întreaga zonă a Apusenilor, dar şi în diferite oraşe din ţară[27], cu scopul de a crea o stare generală de nemulţumire şi agitaţie, prielnică pregătirii unei insurecţii armate împotriva regimului.

Pentru a asigura coeziunea organizaţiei sale, Nicolae Dabija a redactat şi un set de precepte morale, numit *Datoriile haiducului*[28], şi a schiţat câteva caracteristici de care trebuia să dea dovadă membrii organizaţiei sale („reînvierea sentimentului naţional patriotic în masele largi ale poporului", „reînvierea spiritului de rezistenţă al poporului român", „dragoste de Patrie, Neam şi Rege", „dorinţă arzătoare de a lupta până la sacrificiu")[29]. La 3 martie 1949, după ce pe munte au sosit numeroşi membri, din aceeaşi dorinţă de a asigura unitatea grupului, maiorul Dabija a conceput o formulă de jurământ ce urma să fie depus de toţi cei prezenţi.

Pentru ca organizaţia sa să devină cât mai puternică, maiorul Dabija a pus accent şi pe activitatea informativă a grupului, fiind conştient de importanţa obţinerii la timp a unor informaţii precise. Acestea îi erau necesare atât pentru a afla care este situaţia în zona din imediata apropiere, spre a evita căderea în mâinile Securităţii, dar îndeosebi pentru a fi la curent cu toate evenimentele externe şi interne, pentru a fi pregătit să acţioneze cu grupul său în cazul izbucnirii unui conflict între cele două mari puteri sau a unei revolte generale în interiorul ţării. La cabanele din Muntele Mare a fost adus un radio, unde membrii grupului ascultau zilnic emisiunile transmise de posturile de radio „Vocea Americii" sau „B.B.C.". Mihai Angheluţă i-a transmis maiorului Dabija mai multe informaţii solicitate de acesta, în care îl anunţa de instituirea pedepsei cu moartea şi de organizarea unor corpuri de paraşutişti, „aceasta probabil în vederea luptei cu partizanii"[30].

---

[27] Conform *Declaraţiei* lui Ioan Scridon, manifestele urmau să fie trimise „prin curieri, în toate centrele, ca Bucureşti, Iaşi, Craiova, Timişoara, Braşov, Cluj, Oradea şi altele şi a se răspândi de pe tren, din mers, iar în comune a se răspândi prin şefii de organizaţie şi prin aruncarea lor în curtea săteanului" (*Idem*, dosar nr. 141, vol. 1, f. 73).

[28] Spicuim câteva dintre acestea: „Să fie devotat comandanţilor săi", „Să-şi iubească camarazii", „Să fie pătruns de puternice sentimente de sacrificiu pentru izbânda cauzei ce şi-a propus", „Să aibă curajul răspunderii faptelor sale", „Să fie pătruns de o dorinţă arzătoare de a se lua la luptă în orice moment cu tiranii şi călăii neamului românesc", „Să aibă o singură credinţă: «Vom învinge»" (*Ibidem*, vol. 4, f. 77).

[29] *Ibidem*, f. 68.

[30] Arhivele Ministerului Justiţiei, Direcţia Instanţelor Militare (în continuare A.M.J., D.I.M.), fond penal, dosar nr. 328, vol. 9, f. 58-59.

Preotului greco-catolic Nicolae Bucea, din Bistra, a primit sarcina de a întocmi o schiță a oraşului Câmpeni, schiță pe care acesta a marcat locurile în care erau situate locuințele ofițerilor de Securitate din oraş şi depozitul de muniție (pe care Dabija intenționa să-l atace în viitor). De la alte persoane primeau ştiri despre acțiunile în zonă ale organelor de represiune: efectuarea unor percheziții în com. Bistra, suplimentarea numărului jandarmilor din această comună etc.

După ce grupul condus de Dabija a atacat Percepția din Teiuş, Securitatea şi Jandarmeria au depus eforturi intense pentru descoperirea şi arestarea membrilor organizației, mai ales că aflaseră că se refugiase în munți şi că pregătea noi lovituri. În acest scop, Direcțiile Regionale de Securitate Cluj şi Sibiu au încercat să infiltreze agenți în cadrul grupului, care apoi să ducă la descoperirea locului unde era cantonat şi la arestarea tuturor membrilor.

Aflând că organizația de rezistență era condusă de un ofițer, Securitatea a decis trimiterea în munți şi infiltrarea în grup a unor ofițeri deveniți informatori, fiind sigur că Dabija era interesat să ia legătura cu aceştia. Lor li s-a creat legenda că ar fi urmăriți de autorități, pentru a se putea infiltra şi a fi acceptați mai uşor.

D.R.S.P. Cluj s-a folosit iarăşi de maiorul Emil Oniga, care astfel spera să-l poată prinde şi pe Ştefan Popa. Oniga a reuşit să ajungă pe Muntele Mare, cu toate că Ştefan Popa l-a anunțat pe Traian Macavei că acesta era trădător. Tot acum a ajuns la Dabija şi lt.-col. Iancu Bocan, agent trimis de D.R.S.P. Sibiu[31].

Încă de la început maiorul Dabija i-a considerat însă suspecți pe cei doi foşti ofițeri, nu le-a dat arme şi i-a pus sub strictă supraveghere. În urma unui interogatoriu, vinovăția lui Oniga a ieşit la iveală, Dabija cerut executarea trădătorului, dar Traian Macavei s-a opus.

Căderea grupului a fost cauzată însă de arestarea lui Avram Ihuț, trădat de fratele său vitreg, Râştei Augustin, devenit informator al Securității. Ihuț a fost anchetat cu brutalitate, fiind obligat să indice locul unde era situată organizația lui Dabija. Au fost aduse rapid două plutoane de soldați din cadrul Batalionului de Securitate Floreşti, iar comanda întregii acțiuni a preluat-o şeful Serviciului județean de Securitate Turda, cpt. Kovács Mihail.

În timpul operațiunii, care a avut loc în dimineața zilei de 4 martie 1949, la orele 6^{30}, Lucian Mitrofan, aflat de santinelă, a reuşit să dea alarma, plătind însă cu viața, deoarece a fost ucis pe loc de Securitate. Cu o prezență de spirit deosebită, maiorul Dabija a luat rapid comanda tuturor membrilor, cărora le-a cerut să nu se predea şi să deschidă foc asupra atacatorilor. Tot el a fost cel care a aruncat mai multe calupuri de trotil asupra Trupelor de Securitate, forțându-le să bată în

[31] Iancu Bocan, locotenent-colonel deblocat, a fost recrutat ca informator de Gheorghe Crăciun personal, care l-a trimis în Apuseni pentru a obține date despre poziția grupurilor de rezistență din zonă. După ce a fost instruit asupra a ceea ce avea de făcut, a fost predat cpt. Popa Iacob, şeful Serviciului județean de Securitate Alba, care l-a dus la marginea com. Întregalde, de unde acesta a ajuns la Silvestru Bolfea. Folosind legenda creată de Securitate, conform căreia ar fi evadat din Tribunalul de la Sibiu în timpul procesului, a reuşit să-l convingă pe Traian Macavei, care l-a dus pe Muntele Mare.

retragere, ceea ce a permis apoi mai multor persoane să scape din încercuire. Conform rapoartelor Securității, maiorul Dabija a ucis cel puțin doi soldați, rănind alți câțiva, iar un alt soldat a fost se pare împuşcat mortal de Traian Macavei.

Confruntarea cu Securitatea a durat peste o oră, timp în care majoritatea luptătorilor din grup au terminat cartuşele, au fost răniți şi au început să se predea. În timpul luptelor, au fost ucişi Lucian Mitrofan, Ioan Cigmăianu şi Petru Deceanu. Agentul Securității, maiorul Oniga, a reuşit să pună mâna pe o armă şi a ucis-o fără ezitare pe Elena Maier, împuşcând-o în ceafă, deşi aceasta nu era decât o femeie neînarmată şi pe deasupra şi însărcinată[32]. Se pare că a comis această crimă oribilă pentru a nu rămâne martori la trădarea sa. Iosif Maier, îndurerat de moartea soției, după ce a tras toate cartuşele, s-a sinucis cu un ultim glonț. Au reuşit însă să scape, individual, mai mulți rezistenți: maiorul Dabija, frații Macavei, Cornel Pascu, Ioan Scridon şi Traian Câmpeanu[33]. Traian Ihuț, Mişu Salagea şi Iosif Clamba, nu se aflau la cabane, fiind plecați după alimente. După ce au avut şi ei o confruntare cu Securitatea la locuința lui Traian Ihuț, unde organele de represiune îi aşteptau, cei trei au fugit în pădure.

Scăpat din încercuire, maiorul Dabija a rătăcit de unul singur prin pădurile din zonă în încercarea de a-i găsi pe frații Macavei, cu care să formeze apoi un alt grup. În seara de 21 martie 1949 i-a cerut găzduire lui Aron Diniş, informator al Securității. După ce Dabija s-a culcat în şura lui Diniş, acesta a adunat mai mulți vecini cu ajutorul cărora l-a imobilizat pe maior, predându-l apoi Securității. Pentru fapta lor, ei au fost recompensați de regim cu o sumă mare de bani, ceea ce a provocat apoi nemulțumirea lui Augustin Râştei, informatorul care l-a trădat pe Avram Ihuț[34].

Frații Macavei au mai rezistat timp de câteva luni, ascunzându-se în pădurile din Apuseni. La 30 iulie 1949, trădați de femeia care-i găzduia, au fost încercuiți de Securitate într-o şură de la marginea com. Muşca, dar au reuşit din nou să scape. A doua zi au fost însă iarăşi surprinşi de organele de represiune, iar în timpul luptei Alexandru Macavei a fost ucis. Traian Macavei, deşi grav rănit, a scăpat totuşi şi s-a refugiat la o cunoştință, care l-a găzduit până ce s-a vindecat. La 20 septembrie 1949, a plecat spre Arad, cu intenția de a trece în Iugoslavia, dar a fost arestat în com. Tomeşti, jud. Hunedoara[35], în împrejurări încă neelucidate[36].

---

[32] A.C.N.S.A.S., fond penal, dosar nr. 141, vol. 24, f. 305.

[33] Traian Câmpeanu a fost prins însă peste două zile de câțiva locuitori din com. Bistra, care l-au predat Securității.

[34] Într-un raport din 16 mai 1949 al cpt. Kovács Mihail către D.G.S.P., referitor la folosirea informatorilor pentru descoperirea organizației lui Dabija, se preciza: „Pentru munca depusă şi ajutorul dat în vederea prinderii acestei bande teroriste, numitul Diniş Aron şi Râştei Avram, precum şi ceilalți colaboratori ai săi, au primit recompensă în bani din partea Securității, în afară de Râştei Augustin, care a fost factorul principal în identificarea şi arestarea acestor terorişti şi, totodată, acest informator se simte oarecum nemulțumit, ştiind că prin el s-a desfăşurat acțiunea din 4 martie 1949, în urma punerii în mână a fugarului Ihuț Avram” (A.C.N.S.A.S., fond penal, dosar nr. 761, vol. 2, f. 293-294).

[35] *Idem*, dosar nr. 795, vol. 4, f. 416.

Traian Ihuţ şi Mişu Salagea s-au ascuns şi ei o perioadă în pădurile din jurul com. Bistra. În vara anului 1949 s-au întâlnit cu cpt. Diamandi Ionescu, dar nu s-au alăturat acestei organizații, preferând să activeze izolat. Mişu Salagea a fost ucis de Securitate la 2 septembrie 1950, fiind descoperit tot prin trădare. În timpul luptei, Salagea a împuşca mortal un subofițer de Securitate şi a rănit un altul[37]. Traian Ihuţ a reuşit să reziste până în anul 1952, când a fost descoperit de Securitate şi executat. Despre soarta lui Iosif Clamba şi Petru Cosma nu deținem până în acest moment date certe.

Operațiunile Securității nu s-au oprit însă la atacul de la Muntele Mare, organele de represiune urmărindu-i pas cu pas pe Cornel Pascu şi Ioan Scridon, care reuşiseră să scape din încercuire. Cei doi s-au refugiat în com. Întregalde, unde s-au întâlnit cu Alexandru Maxim, Ştefan Popa şi Nicolae Moldovan, care doreau să plece spre Muntele Mare pentru a conveni cu Dabija asupra fuziunii tuturor organizațiilor din zonă. Aflând de prezența trupelor de Securitate în comună, cei cinci s-au refugiat pe Muntele Capra. Organele de Securitate, conduse personal de lt.-col. Gheorghe Crăciun, recrutaseră însă mai mulți informatori în zonă, care au divulgat sălaşele rezistenților. Pentru a nu fi prinşi, grupul s-a retras pe Valea Tibrului, într-o colibă din locul numit Bogoloaia. În ziua de 8 martie 1949, au fost iarăşi descoperiți, au încercat să opună rezistență, dar au fost copleşiți numeric şi înfrânți. Ştefan Popa, Cornel Pascu şi Nicolae Moldovan au fost ucişi pe loc, iar Alexandru Maxim şi Ioan Scridon, răniți în luptă, au fost arestați[38].

Peste numai două zile, la 10 martie 1949, în aceeaşi zonă, la marginea com. Mesentea, în casa Silviei Giurgiu, au fost surprinşi de Securitate alți doi membri ai organizației lui Ştefan Popa, Traian Gligor şi Traian Mârza[39]. Lupta a durat aproximativ 10 ore, iar la ea au participat aproape 40 de securişti şi milițieni, care au folosit un tun anticar şi 30 de grenade. După ce au rezistat eroic în fața acestei forțe, Traian Gligor şi Traian Mârza au fost ucişi de atacatori[40].

După uciderea şi capturarea principalilor lideri ai organizațiilor de rezistență, Securitatea a trecut la arestarea tuturor persoanelor implicate: călăuze, gazde, sprijinitori, persoane care au cotizat bani sau cereale etc. Arestările au fost efectuate de către Serviciile județene de Securitate Turda şi Alba, în funcție de raza de acțiune a fiecărui serviciu.

După primele cercetări, Securitatea a aflat de existența unui grup de sprijin la Bucureşti, format din ofițeri, ca şi de faptul că Nicolae Macavei se ascundea în Capitală. La 13 martie 1949, o

---

[36] Spre exemplu, în alte documente ale Securității se precizează că Traian Macavei ar fi fost prins în tren în stația C.F.R. Hălmagiu (*Idem*, dosar nr. 79, vol. 3, f. 24).

[37] *Idem*, dosar nr. 141, vol. 24, f. 204-205.

[38] *Ibidem*, vol. 11, f. 269-270.

[39] Cei doi erau urmăriți din vara anului 1948, pentru activitatea legionară desfăşurată în trecut. La începutul anului 1949, ei au fost surprinşi de un grup de comunişti în com. Vălişoara, care au încercat să-i prindă. Pentru a scăpa de urmăritori, au deschis focul cu armele, iar un activist de partid a fost împuşcat mortal.

[40] A.C.N.S.A.S., fond penal, dosar nr. 65, vol. 4, f. 307.

echipă a Securităţii a încercat să-l aresteze pe Nicolae Macavei. Acesta a încercat însă să riposteze, dar a fost ucis imediat, fără a apuca să tragă. Gloanţele Securităţii au curmat însă şi viaţa fiicei lui Macavei, în vârstă de doar 6 ani, şi au rănit un vecin nevinovat, ceea ce a nemulţumit populaţia prezentă la faţa locului, care a protestat[41]. În zilele imediat următoare au fost arestaţi Mihai Angheluţă, Nicolae Niţescu, Ioan Carra şi Titus Ceauşu.

Anchetele din această primă fază au fost făcute cu o brutalitate deosebită, atât la Turda[42], cât şi la Alba Iulia. Imediat după arestare, maiorul Nicolae Dabija a fost transferat de la D.R.S.P. Cluj la Direcţia a V-a, unde a început să fie anchetat. Securitatea a încercat să-l acuze pe Dabija şi de comiterea unor crime de război pe frontul de Răsărit, în timpul luptelor de la Ozereika, dar nu s-au obţinut probe concludente[43].

Iniţial s-a dorit organizarea unui proces la Cluj, pe raza căruia se stabilise organizaţia lui Dabija. Dar în urma unei şedinţe, Secretariatul C.C. al P.M.R. a hotărât organizarea unui mare proces naţional al tuturor organizaţiilor de rezistenţă importante din ţară[44]. În şedinţa M.A.I. din 5 mai 1949 au fost puse la punct măsurile organizatorice pe care urma să le ia ministerul pentru desfăşurarea anchetei şi procesului[45]. După selectarea persoanelor ce urmau a fi inculpate, Secretariatul C.C. al P.M.R. a hotărât, în şedinţa din 10 mai 1949, începerea acestui proces în termen de o săptămână[46].

Pentru desfăşurarea „procesului bandelor teroriste din munţi", la începutul lunii mai 1949 au fost aduşi la Bucureşti mai mulţi lideri ai unor grupuri de rezistenţă. Este vorba de maiorul Dabija,

---

[41] În raportul lt. Aron Cctavian, cel care a condus operaţiunea, se menţiona: „Femeile – după înfăţişare muncitoare – discutau că «astăzi este timpul să nu mai spui nimic, că dacă vorbeşti ceva vin agenţii ziua şi te împuşcă în casă». La un moment dat, unul din poliţişti ar fi telefonat de la restaurantul din colţul fundăturii Cornăţel cerând să li se trimită muniţii. Această convorbire telefonică ar fi fost auzită de către cei din restaurant, care apoi a fost retransmisă cetăţenilor din cartier, fapt care a constituit încă un prilej de comentarii nefavorabile la adresa poliţiei (*Idem*, dosar nr. 761, vol. 2, f. 282-283).

[42] Într-un raport către cpt. Kóvacs Mihail, un anchetator din Turda arăta că Petru Hălălae (membru al grupului lui Ştefan Popa), „este un element nesincer, şiret, căutând să ascundă, chiar şi în urma unor constrângeri din partea noastră, cunoştinţele pe care le posedă" (*Idem*, dosar nr. 141, vol. 24, f. 347).

[43] La 7 aprilie 1949 Securitatea a obţinut declaraţia unui soldat care a afirmat că la Ozereika maiorul Dabija a luat un număr mai mare de prizonieri faţă de cel declarat oficial, dar unii au fost împuşcaţi de un plutonier major din ordinul său (*Ibidem*, vol. 13, f. 127-128).

[44] Este vorba de şedinţa Secretariatului din 3 mai 1949, când „s-a hotărât să se organizeze un proces pe baza noii legi a sabotajului" (A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R. Cancelarie, dosar nr. 48/1949, f. 6).

[45] A.C.N.S.A.S., fond documentar, dosar nr. 76, f. 124-125.

[46] În timpul şedinţei, ministrul Afacerilor Interne, Teohari Georgescu, preciza următoarele: „Cei propuşi pentru a fi trimişi în judecată fac parte din mai multe bande care au dus acţiuni criminale în munţi. Cei propuşi sunt legionari, manişti, ţărănişti, brătienişti şi sunt condamnaţi de drept comun care şi-au împletit activitatea lor cu legionarii. Vor fi în total 11 inşi. Actul de acuzare cuprinde crime contra ţăranilor din Teregova, asasinarea unui tov. Cernescu, atacul asupra unei percepţii, a unui post de jandarmi etc." (A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R. Cancelarie, dosar nr. 48/1949, f. 6-7).

Leonida Bodiu, Spiru Blănaru, Petre Domăşneanu, Gheorghe Gheorghiu-Mărăşeşti, Petre Puşchiţă, Romulus Maritescu, Ion Tănase etc.[47]. Din organizaţia lui Dabija au fost aduse pentru anchetă şi alte persoane, unora rezervându-li-se rolul de martori.

Probabil însă că rezultatele anchetelor nu au fost cele dorite[48], astfel încât procesul a fost anulat, urmând ca membrii fiecărui grup să fie judecaţi separat. În privinţa organizaţiei lui Dabija, s-a luat decizia ca procesul să aibă loc la Sibiu, deoarece pe raza acestei Direcţii Regionale de Securitate se afla Percepţia din Teiuş care a fost atacată. În scurt timp, majoritatea celor arestaţi au fost transferaţi la Sibiu[49], iar o parte au fost anchetaţi la Alba Iulia. La Sibiu au fost aduşi anchetatori de la toate Serviciile judeţene de Securitate din zonă: Alba, Sighişoara, Hunedoara, Târnava Mică. A fost astfel formată o primă echipă de 12 anchetatori, a cărei conducere şi coordonare era asigurată de cpt. Antoniu Samuel, trimis special de Direcţia a V-a Anchete. Pe măsură ce cercetările se extindeau, erau arestate noi şi noi persoane care avuseseră legături cu grupurile de rezistenţă.

Cei anchetaţi au fost constrânşi să declare fapte nereale, astfel încât acestea să poate conduce la pronunţarea unor pedepse cât mai aspre[50]. Din punct de vedere procedural, marea majoritate a actelor oficiale necesare pentru reţinerea în arest şi pentru anchetă (mandate de arestare şi deţinere, procese verbale de percheziţie etc.) au fost completate mult mai târziu, fiind antedatate, pentru a putea fi considerate ca probe în instanţă.

---

[47] A.C.N.S.A.S., fond penal, dosar nr. 761, vol. 3, f. 128-132.

[48] Spre exemplu, într-un *Referat* privind rezultatul cercetărilor asupra lui Silvestru Bolfea, întocmit de lt. Cristian T. Petrache la 8 mai 1949, se menţiona la „lipsuri” faptul că acesta, deoarece era sărac, „nu poate fi considerat chiabur” şi ca atare „credem că ar putea fi folosit mai bine ca martor” (*Idem*, dosar nr. 141, vol. 20, f. 7-9). Intenţia anchetatorilor de a culpabiliza categoria socială a „chiaburilor” este evidentă, după cum un rol similar l-a avut şi includerea printre acuzaţi a preotului greco-catolic Nicolae Suciu, care trebuia să demonstreze „activitatea duşmănoasă şi subversivă” a Bisericii Greco-Catolice.

[49] Aici condiţiile de detenţie erau deplorabile, fapt recunoscut chiar de cpt. Antoniu Samuel, care preciza într-un raport că arestul consta în „hrube umede, întunecoase, fără lumină electrică în interiorul celulelor, fără ferestre, fără nici o aerisire, cu pământ pe jos, fără ca acesta să fie măcar acoperit cu scânduri, fără nici un fel de mobilier în celule, reţinuţii trebuind să doarmă pe câte o scândură sau pe paie aşternute pe jos, cu un miros pătrunzător de aer stătut şi mucegăit”. Pentru ca cei anchetaţi să aibă moralul cât mai ridicat la proces şi să recunoască cele puse în sarcina lor, cpt. Antoniu a luat decizia mutării tuturor arestaţilor din organizaţia Dabija la Penitenciarul Sibiu, unde condiţiile erau mult mai bune (*Idem*, dosar nr. 761, vol. 3, f. 163-168). Peste ani, membrii grupului de rezistenţă din Făgăraş au găsit aceleaşi condiţii de anchetă la Sibiu şi au numit locul „Talpa Iadului” (conform mărturiei lui Ion Gavrilă Ogoranu).

[50] Spre exemplu, într-o primă declaraţie dată în anchetă, Liviu Drăgan preciza că armamentul găsit la el, „adică un pistol calibru 6,35 marca Mauser, declar că îl am de la fratele meu, care a fost în poliţie în anul 1945, el mi l-a dat mie şi eu l-am îngrijit”. Pe această declaraţie, slt. Moldovan Ioan a pus următoarea rezoluţie: „Să declare că pistolul îl are de la Sandu [Alexandru Maxim – n.n.] şi nu de la fratele său, cum arată el” (A.M.J., D.I.M., fond penal, dosar nr. 232, vol. 7, f. 191).

Cercetările au fost finalizate în septembrie 1949, după care cei arestați au fost înaintați Tribunalului Militar Sibiu pentru judecată. Deoarece numărul celor care urmau să fie judecați era foarte mare, regimul dorea să evite trimiterea în instanță a unui singur lot imens, care ar fi arătat tuturor faptul că rezistența anticomunistă era o mişcare de mare amploare. Din aceste considerente, a fost luată decizia împărțirii celor arestați în mai multe loturi. Procedeul a fost de altfel folosit şi în cazul proceselor altor organizații de rezistență, cum ar fi cea a fraților Popşa (1949), Leon Şuşman (1958) etc.

Loturile constituite au fost formate din aproximativ 20 de persoane. Alături de lotul principal, în care au fost încadrați Nicolae Dabija şi toți cei care au luptat pe Muntele Mare, au mai fost constituite loturi în fruntea cărora au fost puşi, ca „lideri de grup”, Alexandru Maxim, Ionel Robu, Petru Mărgineanu, Petru Pascu, Simion Bulbucan, Vasile Toma, Cornel Căliman, Mihail Medrea, Ioan Popa, Horea Avram. Acestor 11 loturi deja menționate li s-au adăugat alte câteva, despre care până în prezent nu avem date foarte precise. În final, au fost condamnate peste 300 de persoane pentru legăturile avute cu grupurile de rezistență din județul Alba. Toate aceste procese s-au desfăşurat în perioada octombrie 1949-februarie 1950. Lor li se adaugă şi procesele lui Traian Macavei şi al persoanelor care l-au sprijinit (lotul maiorului Ioan Opreanu), desfăşurate în vara anului 1950.

Procesul lotului principal (Dabija) a avut loc la 30 septembrie-4 octombrie 1949, preşedintele completului de judecată fiind lt.-col. Eftimie Călin, iar procuror militar cpt. Teodorescu Ovidiu[51]. Toți inculpații şi-au mărturisit „vinovăția”, doar Ioan Scridon a refuzat să recunoască că a tras cu arma contra Securității la Muntele Mare, iar Titus Onea nu a acceptat decât cu mare greutate acuzațiile ce i se aduceau. Pledoariile avocaților apărării au fost în deplin acord cu acuzarea, ei cerând doar circumstanțe atenuante pentru inculpați[52]. Regimul a dat procesului o pronunțată tentă propagandistică, în sală fiind aduşi aproximativ 700 muncitori şi țărani săraci din Sibiu şi împrejurimi.

Sentința prevedea condamnarea la moarte a şapte luptători: Nicolae Dabija, Ioan Scridon, Augustin Rațiu, Titus Onea, Traian Mihălțan, Gheorghe Oprița şi Silvestru Bolfea. Mihai Angheluță, Nicolae Nițescu, Alexandra Pop şi Simion Moldovan au fost condamnați la muncă silnică pe viață, iar restul celor judecați au primit diferite pedepse grele. Imediat după aflarea

---

[51] Rechizitoriile şi întreaga sa activitate din timpul acestor procese nu au scăpat neobservate de liderii regimului, el fiind rapid promovat. Ulterior a participat în calitate de procuror şi în „procesul sabotorilor de la Canal” (A.C.N.S.A.S., fond documentar, dosar nr. 19, vol. 4, f. 64).

[52] Într-o *Dare de seamă* referitoare la desfăşurarea procesului, cpt. Antoniu preciza: „Toți avocații apărării au dat dovadă în timpul pledoariilor de un deosebit tact, precum şi de simț politic, arătând că au înțeles care este noua menire a apărătorilor sub regimul de democrație populară, ca slujitori şi colaboratori devotați ai justiției, puse acum cu adevărat în slujba poporului muncitor, pentru a o ajuta în a face lumină şi a împărți dreptatea” (A.C.N.S.A.S., fond penal, dosar nr. 761, vol. 2, f. 121-131).

sentinței, Gheorghe Pintilie i-a cerut col. Dulgheru să nominalizeze persoanele care nu au fost condamnate la moarte, dar au avut o activitate importantă, „pentru a se crea un regim mai aspru în închisoare”[53]. Lista astfel întocmită i-a cuprins pe cei condamnați la muncă silnică pe viață, ulterior toți fiind executați de Securitatea din Cluj.

Recursul înaintat de condamnați a fost respins de Curtea Militară de Casare şi Justiție la 20 octombrie 1949, iar în şedința din 25 octombrie 1949 Prezidiul M.A.N. a respins cererile de grațiere ale condamnaților la moarte. Sentința fiind definitivă, la 28 octombrie 1949, la orele 5 dimineața, Nicolae Dabija, Titus Onea, Ioan Scridon, Gheorghe Oprița, Traian Mihălțan, Augustin Rațiu şi Silvestru Bolfea au fost executați. Înainte de a fi ucis, maiorul Dabija a strigat „Trăiască România!”, iar Traian Mihălțan „Cu aceeaşi monedă vă vom plăti”[54]. Trupurile celor executați au fost aruncate într-o groapă comună în Cimitirul Săracilor din Sibiu, fără a li se pune deasupra capului nici măcar o cruce.

Traian Macavei şi Sabin Vandor au fost judecați într-un proces separat, primul fiind condamnat şi el la moarte de Tribunalul Militar Sibiu la 18 iulie 1950. A fost executat la Sibiu în noaptea de 11/12 octombrie 1950[55], fără a se cunoaşte locul unde a fost îngropat.

Această soartă tragică au avut-o însă mult mai multe persoane implicate în rezistența anticomunistă din Apuseni şi județul Alba. La începutul lunii aprilie 1950, în urma unui ordin de la Bucureşti, principalii rezistenți au fost luați din penitenciar, duşi la Securitatea din Cluj şi executați în împrejurări necunoscute. Foarte probabil au fost urcați într-o dubă şi ucişi noaptea la marginea unui drum. Nu se cunoaşte locul unde au fost îngropați. Au fost astfel asasinați: Alexandru Maxim, Mihai Angheluță, Nicolae Nițescu, Simion Moldovan, Alexandra Pop, Ionel Robu (la 2 aprilie 1950), Petru Mărgineanu, Mihai Florinc, Emil Dalea, Emil Olteanu, Ioan Bedeleanu, Florian Picoş, Victor Vandor (la 5 aprilie 1950)[56]. În cazul tuturor, pe certificatele de deces întocmite s-a trecut drept cauză a morții „TBC pulmonar” sau „pneumonie”.

Nu au fost însă singurele victime, fiindcă în timpul detenției au decedat, în diferite penitenciare, Ioan Purcariu, Petru Pascu, Aurel Tiuțiu şi alții. Radu Ionescu, închis la Piteşti şi Gherla, unde a fost groaznic maltratat în timpul reeducării, şi-a pierdut mințile, fiind eliberat cu diagnosticul „schizofrenie”[57].

---

[53] *Ibidem*, vol. 1, f. 19

[54] *Ibidem*, f. 2-3.

[55] *Ibidem*, vol. 3, f. 156-157.

[56] A.C.N.S.A.S., fond documentar, dosar nr. 73, vol. 1, f. 26-27.

[57] Într-un memoriu înaintat Tribunalului de Casare de mama sa, la 9 noiembrie 1954, prin care cerea eliberarea acestuia, cerere ulterior aprobată, aceasta scria: „în urma regimului la care a fost supus, fiul meu a suferit un şoc mintal” (A.M.J., D.I.M., fond penal, dosar nr. 232, vol. 4, f. 1). Se pare că Radu Ionescu a înnebunit, din pricina bătăilor şi torturilor, încă din perioada în care a fost închis la Penitenciarul Piteşti, când a fost maltratat în Camera 3 subsol (informație obținută prin amabilitatea d-lui Mircea Stănescu, căruia îi mulțumim şi pe această cale).

Toți ceilalți, după ispășirea pedepselor (prelungite în cazul unora cu domiciliul obligatoriu), au fost urmăriți și șicanați vreme îndelungată de Securitate[58], în cadrul problemei „foști condamnați", fiind recrutați numeroși informatori în preajma lor. În unele cazuri au avut de suferit și fii acestora, care au fost urmăriți la problema „descendenți de foști condamnați", ei fiind considerați de Securitate, chiar și în anii '80, ca o categorie aprioric ostilă regimului comunist.

Publicat în Cosmin Budeancă, Florentin Olteanu, Iulia Pop (eds.), *Rezistența anticomunistă – cercetare științifică și valorificare muzeală*, vol. I, Editura Argonaut, Cluj, 2006, pp. 105-124.

---

[58] Spre exemplu, Simion Bulbucan a fost supravegheat continuu până la căderea comunismului, deși acesta avea peste 84 de ani, era bolnav și ieșea extrem de rar din casă (A.C.N.S.A.S., fond informativ, dosar nr. 5443).